

KAASUS

Eduard ja Marek on kasiinoärimehed. Majanduslanguse tõttu on aga nende äri pankroti äärel ning nad otsustavad tagasi pöörduda oma varasema kuritegeliku elustiili juurde. Eduard tunneb ühte kasiino püsiklienti Vladimirit, kes on kinnisvaraärimees. Viimasel kohtumisel kelkis Vladimir, et tal õnnestus just üks suurtehing ja raha on laialt käes. Eduard otsustas olukorda ära kasutada. Ta tegi Marekile ettepaneku, et viimane Vladimirile peksa annaks ning siis esitaksid nad Vladimirile nõude, et kui too ei soovi sellise asja kordumist, siis maksu 100 000 krooni. Marek nõustus ettepanekuga.

Kui Vladimir ühel öösel kasiinost kodu poole läks, järgnes Marek talle vargsi ja peksis ta pimedas pargis läbi. Mõni päev hiljem helistas Eduard Vladimirile ja ütles, et kui viimane ei soovi endale edasisi pahandusi, siis maksu 100 000 krooni. Kuna Vladimirile tundus kõne kahtlane, siis ta lindistas selle Eduardi eest varjatult oma mobiiltelefoniga.

Vladimir pöördus seejärel politseisse ja esitas enda ja Eduardi telefonikõne salvestise. Alustati kriminaalasi ja kohtueelse menetluse lõppedes esitas prokuratuur Eduardile süüdistuse. Marekile süüdistust esitada aga ei saanud, kuna kriminaalmenetlus oli tema suhtes lõpetatud. Nimelt oli Mareki kaitsja esitanud eeluurimise käigus ringkonnaprokuratuurile taotluse menetluse lõpetamiseks. Ringkonnaprokuratuur jättis taotluse oma määrusega rahuldamata ja selle jättis oma määrusega jõusse ka Riigiprokuratuur, kuid kaitsja esitas seepeale KrMS § 230 lg 1 alusel kaebuse eeluurimiskohtunikule, kes lõpetas KrMS § 231 alusel oma määrusega Mareki suhtes kriminaalmenetluse tõendite vähesuse tõttu. Määrus jõustus, kuna KrMS § 385 p 11 alusel ei olnud võimalik seda prokuratuuril edasi kaevata vaatamata sellele, et prokuratuuri hinnangul oli tõendeid piisavalt süüdistuse esitamiseks.

Eduard anti 2007. a alguses kohtu alla süüdistatuna väljapressimises ja lisaks ebaseaduslikus majandustegevuses (KarS § 372) aastal 2006. Kohtumenetluse kestel loobus prokurör KarS § 372 süüdistusest, kuna 15.03.2007 jõustunud seadusemuudatusega muutus antud tegu vääriteoks. Kohus lõpetas selles osas kriminaalmenetluse ja saatis materjalid edasi politseisse vääriteomenetluse läbiviimiseks KarS § 372 lg 1 alusel.

Kriminaalmenetluses oli tunnistajaks kasiino raamatupidaja Kristel. Kohtueelses menetluses oli Kristel andnud ütlusi, et Vladimiri ja Eduardi vahel puudusid ärisuhted, seega ei saanud raha nõudmine tuleneda võlasuhtest. Kohtumenetluses muutis Kristel aga oma ütlusi, väites, et Vladimiri ja Eduardi vahel oli võlasuhe. Nimelt olevat Vladimir hasartmängusõltlane ja Eduard oli talle laenanud 100 000 EEK-i, mida Vladimir polevat aga suutnud tagasi maksta.

Kohus kasutas kohtuotsuse tegemisel tõenditena Vladimiri poolt esitatud kõne salvestist ja Kristeli kohtueelses menetluses antud ütlusi, mis avaldati kohtus risküsitluse käigus KrMS § 289 alusel.

Kristeli vastu alustati seejärel kriminaalmenetlust KarS § 320 järgi (valeütluste andmine). Eeluurimise käigus ei õnnestunud siiski üheselt selgeks teha, millisel korral Kristel valetas, samas oli selge, et vähemalt ühel ülekuulamisel ta seda tegi. Vaatamata sellele esitas prokurör Kristelile süüdistuse teadvalt valeütluste andmises ja põhjendas seda süüdistusaktis sellega, et vähemalt ühed ütlused on olnud valed. Kaitsja vaidles süüdistusele vastu viitega kaitseõigusele ja süüdistuse ebakonkreetsusele – sellest ei nähtu, millisel juhul siis ikkagi valeütlusi anti ja *in dubio pro reo* printsiibist lähtudes tuleb sellist olukorda tõlgendada süüdistatava kasuks.

Andke menetlusõiguslik hinnang:

- 1) Eduardi poolt esitatud telefonikõne salvestise kasutamisele tõendina - kas tegemist on eraviisilise jälitustegevusega ja kas seda salvestist saab kasutada tõendina?
- 2) Eeluurimiskohtuniku poolt menetluse lõpetamisele Mareki suhtes
- 3) Eduardi suhtes väärteomenetluse läbiviimisele
- 4) Kohtueelses menetluses antud ütluste kasutamisele tõendina kohtus
- 5) Kristeli suhtes süüdistuse esitamisele KarS § 320 alusel

LAHENDUS

1. Eduardi poolt esitatud telefonikõne salvestise kasutamine tõendina (2 punkti)

Enda telefonivestluse kuulamine ja lindistamine ei vasta ühelegi seaduses kirjeldatud jälitustoimingule, sest enda telefonikõnet ei saa isik ise salaja ega varjatult pealt kuulata ega sellel eesmärgil lindistada. Neil põhjustel ei teki eraelulise vestluse salvestise kui tõendi lubatavuse otsustamisel küsimust võimaliku eraviisilise jälitustegevuse kohta KarS § 137 tähenduses (RKL 3-1-1-5-09). Sellist salvestist saab tõendina kasutada kui „muud teabesalvestist“ KrMS § 63 lg 1 mõttes.

2. Eeluurimiskohtuniku poolt menetluse lõpetamine Mareki suhtes (2 punkti)

KrMS §-s 21 sätestatu mõtte kohaselt on eeluurimiskohtunik pädev täitma kohtueelse menetluse raames talle kriminaalmenetluse seadustikuga pandavaid ülesandeid. Kõik kriminaalmenetluse seadustikust tulenevad eeluurimiskohtuniku ülesanded on sellised, mis kulgeva kriminaalmenetluse raames garanteerivad vaid üksikute menetlustoimingute tegemisel täiendava põhiõiguste kaitse. Kuid eeluurimiskohtunik ei saa toimida kriminaalasja arutava kohtunikuna ja tema pädevuses ei ole kriminaalmenetluse mingite asjaolude tõendatuks tunnistamine ega kriminaalmenetluse kui terviku kulgemise põhjendatuse hindamine. Seega puudub tal pädevus kriminaalmenetlust lõpetada (RKL 3-1-1-41-08).

3. Eduardi suhtes väärteomenetluse läbiviimine (2 punkti)

Isiku suhtes tehtud õigeksmõistev kohtulahend või prokuröri loobumine süüdistusest on lõplikud menetlusotsused PS § 23 lg 3 ja konventsiooni 7. lisaprotokolli 4. artikli tähenduses, mis välistab sama teo suhtes teistkordse kohtumõistmise (RKL 3-1-1-57-08). Seega on sellisel juhul väärteomenetluse jätkamine välistatud.

4. Kohtueelses menetluses antud ütluste kasutamine tõendina kohtus (2 punkti)

Olukorras, kus kohus ei suuda otsustada, millised ütlused on tõesed, tuleb kohtul jätta tunnistaja ütlused tõendite kogumist välja. Kohtueelses menetluses antud ütluste avaldamine risküsitlusel saab teenida eranditult vaid risküsitlusel antud ütluste usaldusväärse kontrollimise eesmärki. Seega võib kohus näiteks pärast mingi tunnistaja poolt kohtueelses menetluses antud ütluste avaldamist risküsitlusel kohtuotsuses märkida, et kuna selle tunnistaja poolt kohtus antud ütlused ei ole usaldusväärsed, siis ei tugine kohus otsuse

tegemisel tema poolt kohtus antud ütlustele. Kuid kohus ei saa tekkinud olukorras jätta kõrvale risküsitluse tulemina saadud ütlusi ja kohtuotsuses märkida, et ta lihtsalt eelistab kohtueelses menetluses antud ütlusi (RKL 3-1-1-68-06).

5. Kristeli suhtes süüdistuse esitamine KarS § 320 alusel (2 punkti)

Kui tunnistaja annab kohtueelses menetluses ja kohtumenetluses vastukäivaid ütlusi, on toime pandud valeütluste andmine, sõltumata sellest, et ei suudeta näidata, millal tunnistaja täpselt valeütlusi andis. Vt J. Sootaki artiklit *Juridicas* 2009/II.